

ארץ ישראל, תיקון הדיבור וגאולת פסח

הרב אבי גולדברג
ראש כולל לשעבר בממפיס (תשס"ט-תשע"א)
כיום מחנך ורב בית הספר התיכון התורני "הימלפרב" בירושלים

פרשת השבוע שלנו, פרשת מצורע, ממשיכה את דיני הצרעת – ומתמקדת בתהליך הטהרה של המצורע, ובהמשך בצרעת הבתים. (בסוף הפרשה מוזכרות גם דיני הטומאה היוצאת מן הגוף.)

הפרשה נפתחת במילים: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצַרֵּעַ בְּיוֹם טְהַרְתּוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן" (פרק יד)

חז"ל דרשו את המילה "מצורע" כלשון נוטריקון למוציא שם רע, כלומר שבעקבות השימוש הפסול ביכולת הדיבור של האדם, בהיותו הולך רכיל ומוציא שם רע, נידון בצרעת (ויקרא רבה פרשה ט"ז וערכין ט"ו, ב). פרשנים רבים ראו גם בתהליך הטהרה של המצורע, החל מהצורך לשבת בדד מחוץ למחנה, וכלה בקרבן שתי הציפורים סמל לתיקון שנדרש המצורע לעשות בעיקר ככוח הדיבור. כך מביא רש"י בשם המדרש (ערכין ט"ז) –

"לפי שהנגעים באין על לשון הרע שהוא מעשה פטופטי דברים, לפיכך הַתְּקוּן לְטְהַרְתּוֹ צָרִים שְׁמִפְטָטִין תְּמִיד בְּצַפְצוּף קוֹל".

בעל העקידת יצחק, רבי יצחק ערמאה, מאריך בעניין זה (שער ס"ב):

"אם ישתמש האדם בזה הכוח בדברים בלתי מיוחסים אליו, הנה החטיא הכוונה והחליף השיטה והוא כמעיד עדות שקר בעצמו, והרי הוא כמי שנתן לו המלך לבוש מלכות להתפאר בו, והלבישו לחמורו."

הדיבור הינו מעלת האדם, כפי אנו לומדים כבר בבריאת האדם – "וַיִּצְרָה ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם אֶת הָאָדָם עֶפְרָ מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשֵׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה". וכפי שמתרגם שם אונקלוס – "וַיִּהְיֶה הָאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא". ואם אדם לוקח את היכולת המופלאה הזו, הייחודית לבני האדם ומשתמש בה לדברים מזיקים – הוא מבזבז ומבזה "לבוש של המלך" ו"מלבישו לחמור". וממשיך בעל העקידה בהסבר קרבן המצורע –

"והנה נרמז לו בזה כי האל יתעלה נתן לו פטופט הלשון והדבור לשני עניינים: האחד ללמוד בו תורה ומוסר, והשני לעניינים ההכרחיים מצרכיו. ושני השמושים האלו הם טהורים בלי ספק, כמו שאמר החכם (ירושלמי שבת פ"א ה"ב): אלו הוינא בסיני הוה תבענא תרתי פומי חדא למלעי באוריתא וחדא למילי דעלמא (אילו הייתי בסיני הייתי דורש שתי פיות, אחד ללימוד תורה ואחד לדברי העולם)..."

שני חלקים לדיבור האנושי, ושניהם חשובים וטובים – וכנגדם שתי ציפורים חיות טהורות. האחד – לימוד תורה, והשני דיבורים אחרים הצריכים לחיים. זאת הסיבה שקרבן טהרת המצורע מורכבת משתי ציפורים דווקא, בכדי לתקן את הדיבור השלילי בשני חלקי הדיבור.

בהמשך הפרשה מובא דין צרעת הבתים. את הפרשייה הזו פותחת התורה בהקדמה – "כִּי תָבֹאוּ אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן, אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְכֶם לְאֶרְצְהָ, וַנִּמְתִּי נִגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֵיכֶם". חז"ל עמדו על הפתיחה החגיגית הזו כלפי צרעת שהיא לכאורה עונש ובעקבות חטא. רש"י בעקבות מדרש רבה – בְּשׁוֹרָה הִיא לְהֵם שְׁהַנְגָעִים בְּאִים עֲלֵיהֶם; לְפִי שְׁהַטְמִינוּ אֲמֹרִים מְטֻמְנִיּוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתֵיבָם כֹּל אֲרָבָעִים שָׁנָה שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר וְעַל יְדֵי הַנְּגַע נִתְּנָה הַבֵּית וּמוֹצָאָן."

נראה שניתן לקשור בין שתי הפרשיות הללו, החותמות את דיני צרעת – פרשת טהרת המצורע, ופרשת נגעי בתים, ובכך להסביר בצורה עמוקה את הפתיחה החגיגית לפרשיית צרעת הבתים. באמת, ישנו קשר עמוק בין יכולת הדיבור לבין ארץ ישראל והגאולה. ארץ ישראל הינה ארץ הנבואה והדיבור האלוקי (ראה כוזרי ב', י"ד), ובעוון דיבור לשון הרע מתחייבים בגלות. משחרר ההיסטוריה אנו לומדים שדיבור שלילי ולשון הרע מביא גלות. כך היה כבר בחטא אדם הראשון – העונש שקיבלו אדם וחוה על כך שקיבלו לשון הרע מן הנחש היה גלות, גירוש מגן עדן לעולם הזה. יוסף הצדיק סיפר לשון הרע על אחיו, הוא מביא את דיבתם רעה ליעקב אבינו – ובתגובה יוסף הורד מצריימה ובעקבותיו כל שאר המשפחה. והמרגלים שהוציאו דיבת הארץ רעה, הביאו להמשך גלות של ארבעים שנה במדבר לכל בני ישראל.

אולי ניתן לראות רמז לדברים אלו במשנה המפורסמת בפרקי אבות - (אבות א, יא):

"אבטליון אומר: חכמים הזהרו בדבריכם שמא תחובו חובת גלות."

ישנם כמה מגדולי ישראל בדורות האחרונים (הרצ"ה, האמרי אמת מגור) שהסבירו שהספר "חפץ חיים" נכתב ופורסם בדורות הגלות האחרונים לפני החזרה לארץ כחלק מהתיקון הנדרש כדי לחזור לארץ. למעשה גם החפץ חיים עצמו מסביר כך בהקדמה לספרו -

"וכאשר נחפשה דרכינו ונתקרה, אינה עונות הם מהעקרים הגורמים לאריכת גלותנו, נמצאם הרבה. אך סטא הלשון הוא על כלו מפני פמה טעמים. אחד, פיון שנה היה העקר לסבת גלותנו, כמו שהבאנו מגמרא יומא ומירושלמי ה"ל. אם פן כל פמה שלא נראה למסן זה הסטא, איך תוכל להיות גאלה,"

בהתקרבנו לחג החירות, לחג הפסח שהוא חג הגאולה - אנחנו נדרשים יותר לתיקון הדיבור. המצוות העיקריות בליל הסדר קשורות לאכילה (בפה) ולדיבור. "כל שלא אמר שלושה דברים הללו בפסח לא יצא ידי חובתו - פסח מצה ומרור." ובכלל המצווה היא לספר ביציאת מצרים, דבר שנזכר כבר בתיאור המכות במצרים - "יאמר ד' אל משה בא אל פרעה פי אני הקבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתמי אלה בקרב. ולמען תספר באני בנד ובן בנד את אשר התעללתי במצרים ואת אתמי אשר שמתי בם וידעתם פי אני ה'" (שמות י'). ידועים דברי הזוהר (זהר ח"ב כה ע"ב) על כך שהדיבור במצרים היה בגלות, וביציאת מצרים יצא הדיבור לחירות ולגאולה. וכן דרש האריז"ל ובעקבותיו רבים מגדולי החסידות את שמו של החג - 'פה סח' - על הנקודה הזו.

נשתדל לתקן את דיבורנו, להימנע מלשון הרע ורכילות, ולעסוק בדברי תורה. זכינו לחיות בדור של שיבת ציון, אבל יש לנו עוד דרך ותיקון לגאולה ונשתדל כולנו להביא את הגאולה על ידי גאולת הדיבור.

חג שמח

לתגובות: goldbergmem@gmail.com